

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Декан ФЕУ
Андрій КОЦУР

« 30 » 08 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Директор ІНІНОТ
Святослав ПИТІЦЬ

« 30 » 08 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Проректор з
науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

« 30 » 08 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни
«Мікроекономіка»

ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань – 07 Управління та адміністрування
спеціальність – 075 Маркетинг
освітньо-професійна програма: «Маркетинг»

Кафедра економіки та економічної теорії

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, (год.)	СРС. (год.)	Разом (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	1	I	30	30	4	8	48	120	I
Заочна	1	I, II	8	4	-	-	108	120	II

30.08.2024
[Signature]

Тернопіль – ЗУНУ
2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 075 «Маркетинг», затвердженої Вченою Радою ЗУНУ (протокол № 11 від 26.06.2024)

Робочу програму склала доцент кафедри економіки та економічної теорії, канд. екон. наук, доцент Оксана ЛОТИШ.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри економіки та економічної теорії, протокол № 1 від 28.08.2024 р.

Завідувач кафедри, д-р екон. наук, професор

Віктор КОЗЮК

Розглянуто і схвалено групою забезпечення спеціальності «Маркетинг», протокол № 2 від 30.08.2024 р.

Голова групи забезпечення спеціальності,
д-р екон. наук, професор

Тетяна БОРИСОВА

Гарант ОПП «Маркетинг»
канд. екон. наук, доцент

Людмила ГАЛЬКО

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Мікроекономіка»

1. Опис дисципліни «Мікроекономіка»

Дисципліна «Мікроекономіка»	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Галузь знань - 07 Управління та адміністрування	Статус дисципліни – обов'язкова Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 5	Спеціальність - 075 Маркетинг	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна - 1</i> Семестр: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1,2</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 120	Освітньо-професійна програма: «Маркетинг»	Самостійна робота: <i>Денна – 48 год.</i> <i>Заочна – 108 год.</i> Тренінг: <i>Денна – 8 год.</i> ІРС: <i>Денна – 4 год.</i>
Тижневих годин: – 8 з них аудиторних – 4		Вид підсумкового контролю – екзамен

1. Мета і завдання дисципліни «Мікроекономіка»

2.1. Мета вивчення дисципліни. Метою дисципліни «Мікроекономіка» є вивчення поведінки та механізму прийняття рішень окремими економічними суб'єктами – мікросистемами, що прагнуть досягти мети за наявних обмежених ресурсів, котрі можливо застосувати альтернативно.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

- сформувати у студента чітке уявлення про те, що успіх будь-якого бізнесу залежить не тільки від наявності стартового капіталу і підприємницького хисту, а й від знання закономірностей функціонування економічних мікросистем у різних ринкових ситуаціях й вміння їх ефективно застосовувати.

- ознайомити студентів з головними методологічними і методичними питаннями аналізу закономірностей функціонування економічних суб'єктів на мікрорівні; з основними засадами теорій споживання і виробництва, функціонування товарних і ресурсних ринків;

- виробити у студентів навички мікроекономічного аналізу з метою їх використання в практичній діяльності; освоєння методів побудови оптимізаційних і рівноважних моделей;

- використовувати теоретичні знання для аналізу функціонування реальних господарюючих суб'єктів з метою обґрунтування рішень.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

- здатність аналізувати поведінку ринкових суб'єктів та визначати особливості функціонування ринків.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни: базові знання з природничих і суспільних наук та є основою для вивчення економічних дисциплін.

2.5. Результати навчання:

- демонструвати знання і розуміння теоретичних основ та принципів провадження маркетингової діяльності;

- аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності;

- демонструвати вміння застосовувати міждисциплінарний підхід та здійснювати маркетингові функції ринкового суб'єкта.

1. Програма дисципліни «Мікроекономіка»

Змістовий модуль 1. Основи теорії споживання і виробництва

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Мікроекономіка як складова частина теоретичної економіки. Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки, як методологічна, термінологічна, інструментальна база конкретних економічних дисциплін.

Предмет, концептуальні основи і методологія мікроекономіки. Предмет курсу. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. Індивід. Домогосподарство. Підприємство. Держава. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання (графічне, аналітичне, табличне), оптимізація та визначення рівноваги, порівняльна статистика.

Нормативна і позитивна мікроекономіка. Тезаурус дисципліни: благо, попит, пропозиція, ринок, граничні величини, рівновага тощо.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 2. Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача

Корисність в економічній теорії і проблема її виміру. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності. Закон спадної граничної корисності блага. Перший закон Госсена. Оптимізація споживання за умови множинності споживаних благ. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін на блага. Рівновага споживача з кардиналістських позицій. Другий закон Госсена.

Вибір споживача з ординалістських позицій. Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив; транзитивність переваг; ненасиченість благами; взаємозамінність благ. Множинність благ і повна інформованість споживача як зовнішні умови для здійснення вибору.

Криві байдужості, їх властивості. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Карта кривих байдужості.

Гранична норма заміни (заміщення) благ: сутність і методика обчислення.

Бюджетне обмеження та можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння й графічна побудова. Поняття нахилу бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача та положення бюджетної лінії на процес споживання.

Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору. Два підходи до оптимізації споживчого вибору, їх гранична інтерпретація. «Кутова» і «внутрішня» рівноваги. Економічна, алгебраїчна, графічна інтерпретація рівноваги споживача.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 3. Аналіз поведінки споживача

Реакція споживача на зміну власного доходу. Лінія «дохід-споживання», її економічна суть. Нахил лінії як характеристика відношення споживача до благ. Поняття «нормальних» і «низькоякісних» благ. Криві Енгеля.

Реакція споживача на зміну цін товарів. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна-споживання». Траєкторія розвитку споживання як результат зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Ефект заміщення та ефект доходу. Визначення умов, що аналізуються: моделі зменшення ціни одного з товарів за незмінності цін на інші товари та доходу споживача. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення. Модель Слуцького і модель Хікса. Одно- та різноспрямований вплив ефектів. Парадокс Гіффена.

Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 4. Попит і пропонування, їх еластичність

Потреба і попит, їх взаємозв'язок. Індивідуальний і ринковий попит.

Форми представлення попиту: аналітична, таблична та графічна. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним і ринковим попитом: ефект «наслідування», ефект «сноба», ефект «Веблена».

Аналіз зміни попиту в цілому та величини (обсягу) попиту. Цінові та нецінові детермінанти. Зміна величини (обсягу) попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, її графічна ілюстрація. Оцінка дії цінових і нецінових детермінант попиту в діагностиці реальних ситуацій на товарних ринках.

Пропозиція, суть і способи вираження. Поняття обсягу пропозиції. Закон пропозиції. Аналіз змін у пропозиції та обсягу пропонованого товару під впливом основних нецінових детермінант.

Ринкова рівновага та її параметри. Функція рівноважної ціни як вияв здатності конкурентних сил синхронізувати рішення про купівлю-продаж. Особливості впливу зміни попиту і пропозиції на рівноважну ціну.

Державне регулювання ринку товару. Мета, важелі регулювання: фіксовані ціни, податки, дотації, субсидії та ін., механізм їх дії і наслідки. Захист національного виробника від іноземної конкуренції: введення квот і митних тарифів на імпортовані товари.

Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту. Методологічні особливості обчислення показників цінової еластичності попиту. Взаємозв'язок еластичності попиту та змін в сукупній виручці при зміні ціни товару.

Еластичність попиту за доходом та перехресна еластичність попиту. Суть перехресної еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів. Практичне використання концепції перехресної еластичності попиту в обґрунтуванні цінової політики продавців (виробників) взаємозв'язаних товарів.

Еластичність пропозиції. Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринку та виробничо-ринкова система. Найпростіша схема ринково-виробничої системи (вхід, процесор, вихід). Підприємство як закупівельна система, як товаровиробник, як продавець.

Мотивація поведінки підприємства. Основні види вибору підприємства: що виробляти (продукція, роботи, послуги)? як виробляти (технологія, фактори виробництва)? для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни)? Фактор часу та періоди у функціонуванні оптимального та рівноважного станів підприємства.

Найважливіші параметри підприємства як мікроекономічної моделі. Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 6. Варіація факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Частинна варіація факторів виробництва. Виробнича функція з одним змінним фактором, феномен «затухання» виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт, їх взаємозв'язок і графічне відображення.

Ізоквантна варіація факторів виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Ізокванта. Карта ізоквант. Властивості ізоквант. Взаємозамінність факторів виробництва. Гранична норма технічного заміщення ресурсів.

Пропорційна варіація факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок нарощування обсягів ресурсів. Віддача від масштабу. Поняття про економію, обумовлену ростом масштабів виробництва. Виробничі функції зі сталою (постійною), спадною та зростаючою віддачею. Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу.

Оптимум виробника. Вибір комбінації виробничих факторів за критерієм мінімізації витрат чи максимізації випуску. Ізокоства. Рівняння ізокоства. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна, економічна інтерпретація.

Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми у короткостроковому та довгостроковому періодах. Межі розширення виробництва у короткостроковому періоді. Оптимальний шлях розвитку у довгостроковому періоді.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 7. Витрати і доходи підприємства

Мікроекономічний аналіз витрат підприємства. Витрати втрачених можливостей (альтернативні витрати). Явні і неявні, внутрішні і зовнішні витрати. «Нормальний прибуток» як одна із складових витрат втрачених можливостей. Постійні і змінні витрати.

Особливості формування витрат у короткотривалому періоді. Частинна варіація факторів виробництва і функція витрат. Типовий характер динаміки постійних, змінних і сукупних витрат підприємства. Особливості динаміки середніх і граничних витрат в короткостроковому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження доходності).

Специфіка визначення витрат у довготривалому періоді. Вибір комбінацій виробничих факторів за критерієм мінімізації витрат. Умови мінімізації витрат. Умови максимізації випуску за даними цінами ресурсів та загальною сумою витрат. Криві довготривалих витрат, їх види, закономірності формування. Залежність форми кривих довгострокових середніх витрат від ефектів масштабів виробництва. Концепція мінімального ефективного розміру підприємства і структура галузі.

Мікроекономічний підхід до визначення доходу і прибутку підприємства. Графічне вираження видів кінцевих результатів діяльності підприємства.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Змістовий модуль 2. Теорія товарних ринків та ринків факторів виробництва

Тема 8. Ринок досконалої конкуренції

Моделі ринку та матриця типів ринкових структур. Порівняльна характеристика моделей ринку. Ідеальні і реальні ринкові структури. Особливості формування ринкових структур в економіці України.

Характерні риси і умови досконалої конкуренції: відкритість, мобільність ресурсів, прозорість, однорідність товару та ін. Дохід та його співвідношення з лінією попиту на продукцію фірми. Ринковий попит і попит на продукцію фірми в умовах досконалої конкуренції. Графічне відображення попиту, валового, середнього і граничного доходу підприємства за умов досконалої конкуренції.

Рівновага підприємства у короткотривалому періоді. Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства в короткостроковому періоді. Методи сукупного і граничного аналізу. Умови максимізації прибутку конкурентного підприємства: алгебраїчна інтерпретація.

Мінімізація збитків фірми: «сукупний» і «граничний» підходи. Точка закриття підприємства. Пропозиція фірми у короткостроковому ринковому періоді. Графік галузевої пропозиції. Рівновага фірми і галузі.

Ринок досконалої конкуренції у довгостроковому періоді. Крива ринкової пропозиції у довгостроковому періоді та можливі її конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами, з їх комбінаціями). Довгострокова рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Ефективність ринку досконалої конкуренції.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 9. Монопольний ринок

Модель ринку чистої монополії. Поняття «єдиний продавець», «ринкова (монопольна) влада» у вузькому та широкому розумінні. Ознаки «чистої» монополії. Різновиди монополії. Діагностування монопольної влади.

Монопольний ринок у короткостроковому та довгостроковому періодах. Крива попиту монополіста. Вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Визначення монопольної ціни. Цінова диференціація та дискримінація. Рівновага підприємства-монополіста у довгостроковому періоді. Досягнення та утримання монополістом ринкової влади.

Особливості функціонування реальних монополізованих ринків. Аналіз поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі. Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Необхідність державного регулювання монополії, антимонопольна політика.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції

Ознаки і поширення монополістичної конкуренції. Кількість товаровиробників і диференціація виробів. Умови вступу до галузі. Нецінова конкуренція за даної ринкової структури.

Модель поведінки підприємства-монополістичного конкурента. Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість і збитковість підприємства у короткостроковому періоді. Визначення оптимального обсягу продажів і цінова політика. Умова досягнення та підтримання беззбитковості у довгостроковому періоді.

Нецінова конкуренція. Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Рекламу товару. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажів і витрат.

Ефективність монополістичної конкуренції. Наслідки нецінової конкуренції споживачів: діапазон споживчого вибору і втрати вільного часу. Надлишкова виробнича потужність, її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 11. Олігополія

Основні ознаки олігополії. Олігополія як закономірна і найпоширеніша структура у світовому ринковому середовищі. Олігополії в Україні. Загальна взаємозалежність олігополістів. Однорідність або диференційованість продукту. Високі бар'єри для вступу до галузі. Асиметричність ринкової влади олігополістів.

Теоретичні моделі олігополії. Ринкові лідери та аутсайтери. Узагальнення моделей дуополії за Штакельбергом. Моделі дуополії Курно та Бертрана як відображення ринкової поведінки початківця. Моделювання поведінки олігополістів за функціями їх реакції на ринкові зміни. Теорія ігор у моделюванні олігополії.

Особливості організації олігополістичного ринку. Олігополістичне ціноутворення. Головні риси ціноутворення за олігополії. Основні моделі олігополістичного ціноутворення. Ламана крива попиту, поведінка конкурентів, ціни на продукти підприємства.

Картель і квазімонополія. Олігополія, заснована на таємній змові, ціноутворення в цих умовах, перешкоди за таємної змови. Лідерство в цінах.

Ефективність олігополії. Суспільна оцінка олігополістичного ринку. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання за олігополії.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 12. Ринок факторів виробництва

Загальна характеристика ринку факторів виробництва. Попит на ресурси виробництва, його похідний характер. Обсяг попиту на ресурси, фактори, що визначають його величину. Граничний фізичний продукт ресурсу, методика його обчислення та графічна інтерпретація. Гранична дохідність ресурсу і граничні витрати ресурсу та максимізації прибутку виробником. Еластичність попиту на економічні ресурси. Фактори еластичності.

Попит на ресурси виробництва за умов досконалої і недосконалої конкуренції. Правило максимізації прибутку і мінімізації витрат при використанні ресурсів. Криві ринкового попиту на ресурси за умов досконалої і недосконалої конкуренції.

Особливості функціонування ринку праці. Попит на працю з боку окремого підприємства. Рівень заробітної плати (ціни попиту) і гранична продуктивність праці. Крива попиту окремого підприємства на працю. Попит на працю в галузі.

Пропозиція праці. Індивідуальна крива пропозиції праці, її характер. Заробітна плата як основний фактор пропозиції. Попит і пропозиція праці на ринку досконалої конкуренції. Ринок праці за умов моносонії. Олігопсонічний ринок праці, його особливості. Роль профспілок. Двобічна монополія на ринку праці, особливості формування рівня заробітної плати.

Капітал як виробничий ресурс довготривалого користування. Форми ринків капіталу. Фактор часу в оцінці основного капіталу. Особливості формування попиту та пропозиції на ринку капіталу. Процес дисконтування: методика визначення майбутньої вартості теперішньої суми доходу. Криві попиту і пропозиції капітальних товарів. Оптимальний рівень інвестування для підприємства і його зміна за умов коливання процентної ставки. Гранична ефективність інвестицій, процентна ставка та оптимальний обсяг капіталу.

Ринок землі. Особливості формування пропозиції землі та попиту на неї. Фактори впливу на попит на землю. Визначення рівноважної ціни на землю та рівноважного обсягу купівлі-продажу: графічне

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 13. Ринки з асиметричною інформацією

Невизначеність якості і ринок «халтури». Ринок автомобілів, які були в експлуатації. Ринок страхування. Ринок кредиту. Важливість репутації та стандартизації.

Сигнали ринку. Проста модель сигналів на ринку праці. Гарантії і поруки. Психологічне навантаження. Дія психологічного навантаження.

Проблема взаємовідносин «принципал-агент». Проблема «принципал-агент» на приватних підприємствах. Проблема «принципал-агент» на державних підприємствах. Стимули у взаємовідносинах «принципал-агент».

Стимулювання управлінців в інтегрованій фірмі. Асиметрична інформація та схема стимулювання в інтегрованій фірмі. Асиметрична інформація на ринках праці: теорія ефективної заробітної плати.

Література: 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12.

Тема 14. Загальна ринкова рівновага і економіка добробуту

Часткова та загальна рівновага за А.Маршалом. Необхідність визначення ринкової системи як цілого, дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Закон Вальраса.

Рівновага обміну. Необхідність і вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджворта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага за Парето.

Ефективність у виробничій сфері. Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджворта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Рівновага виробника на конкурентному ринку факторів виробництва. Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Ефективність на конкурентних ринках товарів.

Загальна рівновага та економіка добробуту. Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: наявність ринкової влади, непрозорість ринків і неповна або асиметрична інформація, вплив зовнішніх ефектів, існування суспільно значущих благ, позаринкова діяльність суб'єктів ринку та неринкові механізми регулювання тощо. Оптимум і квазіоптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту.

Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

Тема 15. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Економічна роль держави в ринковій економіці. Необхідність та межі втручання держави в економічні процеси за ринкових умов. Функції держави. Позитивний (описовий) аналіз поведінки уряду. Застосування теорії громадського вибору у поведінці уряду.

Позаринкові (зовнішні) ефекти. Поняття про зовнішні ефекти, їх економічний зміст. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Корируючі податки та субсидії. Теорема Коуза-Стінглера. Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем.

Громадські блага. Громадський вибір. Поняття громадських благ. Попит на громадські блага і ефективний їх обсяг. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку і держави.

Література: 2, 5, 7, 8, 9, 12, 13.

**2. Структура залікового кредиту з дисципліни «Мікроекономіка»
(денна форма навчання)**

Теми курсу	Кількість годин					Контрольні заходи
	Лекції	Практичні заняття	ІРС	Тренінг	СРС	
Змістовий модуль 1. Основи теорії споживання і виробництва						
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування
Тема 2. Кардиналістська та ординалістська теорія поведінки споживача	2	2	0,5	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 3. Аналіз поведінки споживача	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 4. Попит і пропозиція, їх еластичність	2	2	0,5	1	4	Опитування, тестування, задачі
Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування
Тема 6. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника	2	2	0,5	0,5	4	Опитування, тестування, задачі
Тема 7. Витрати і доходи підприємства	2	2	0,5	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Змістовий модуль 2. Теорія товарних ринків та ринків факторів виробництва						
Тема 8. Ринок досконалої конкуренції	2	2	0,5	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 9. Монопольний ринок	2	2	0,5	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 11. Олігополія	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 12. Ринок факторів виробництва	2	2	0,5	0,5	4	Опитування, тестування, задачі
Тема 13. Ринки з асиметричною інформацією	2	2	0,5	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 14. Загальна ринкова рівновага і економіка добробуту	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування, задачі
Тема 15. Інституціональні аспекти ринкового господарства	2	2	-	0,5	3	Опитування, тестування
Разом	30	30	4	8	48	

Заочна форма навчання

Теми курсу	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Основи теорії споживання і виробництва			
Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки	0,5	0,5	7
Тема 2. Кардиналістська та ординалістська теорія поведінки споживача	1		7
Тема 3. Аналіз поведінки споживача	1		7
Тема 4. Попит і пропозиція, їх еластичність	1	0,5	8
Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства	0,5	0,5	7
Тема 6. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника	0,5		8
Тема 7. Витрати і доходи підприємства	0,5		7
Змістовий модуль 2. Теорії товарних ринків та ринків факторів виробництва			
Тема 8. Ринок досконалої конкуренції	1	0,5	7
Тема 9. Монопольний ринок			7
Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції			7
Тема 11. Олігополія	1	0,5	7
Тема 12. Ринок факторів виробництва			8
Тема 13. Ринки з асиметричною інформацією			7
Тема 14. Загальна ринкова рівновага і економіка добробуту	1	-	7
Тема 15. Інституціональні аспекти ринкового господарства		-	7
Разом	8	4	108

5. Тематика практичних занять з дисципліни «Мікроекономіка» Практичне заняття № 1

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Мета: зрозуміти, що вивчає мікроекономіка, виявити різницю між нормативною і позитивною економікою, вивчити методи, предмет та об'єкт мікроекономіки.

Питання для обговорення:

1. Мікроекономіка як складова частина теоретичної економіки.
2. Предмет концептуальні основи та методологія мікроекономіки.
3. Мета, завдання і зміст дисципліни.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Кардиналістська та ординалістська теорія поведінки споживача

Мета: ознайомитись з основними законами кардиналістської та ординалістської теорії поведінки споживача, вивчити криві байдужості і дати їх характеристику, розкрити економічний зміст граничної норми заміщення, навчитись графічно відобразити рівновагу споживача та її зміну під впливом певних чинників.

Питання для обговорення:

1. Вибір споживача з кардиналістських позицій.
2. Вибір споживача з ординалістських позицій.
3. Криві байдужості, їх властивості.
4. Бюджетна лінія. Рівняння лінії бюджетного обмеження.
5. Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Аналіз поведінки споживача

Мета: вияснити економічний зміст кривих «дохід-споживання» та «ціна-споживання», розкрити зміст ефекту доходу і ефекту заміщення, та їхній вплив на попит споживача.

Питання для обговорення:

1. Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Крива «дохід-споживання».
2. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одного з товарів та обох товарів. Крива «ціна-споживання».
3. Ефект доходу і ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів. Парадокс Гіффена.
4. Утворення “надлишку споживача” в результаті перевищення корисності товарів за ціною.

Практичне заняття № 4

Тема 4. Попит і пропозиція, їх еластичність

Мета: визначити поняття попит і пропозиція, виявити основні чинники, які на них впливають, дослідити способи представлення ринкової рівноваги та чинники її зміни, розкрити зміст еластичності попиту і пропозиції та виявити чинники впливу на них.

Питання для обговорення:

1. Попит, цінові і нецінові фактори попиту. Закон попиту.
2. Пропозиція, фактори пропозиції. Закон пропозиції.
3. Ринкова рівновага.
4. Державне регулювання на мікрорівні: важелі і механізм їх дії, податки, дотації, квоти.
5. Еластичність попиту, її основні фактори.
6. Показники еластичності, їх визначення і використання.
7. Цінова еластичність попиту і виручка.
8. Еластичність пропозиції.

Практичне заняття № 5

Тема 5. Мікроекономічна модель підприємства

Мета: розкрити зміст підприємства, його риси та мотиви діяльності, показники доходу та прибутку.

Питання для обговорення:

1. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин.
2. Мотивація діяльності підприємства. Фактор часу.

Практичне заняття № 6

Тема 6. Варіація факторів виробництва та оптимум товаровиробників

Мета: вивчити виробничу функцію, відобразити зв'язок між структурою витрат і випуском продукції, навчитись графічно відображати виробничу функцію з одним і двома змінними факторами, рівновагу виробника (графічно і аналітично).

Питання для обговорення:

1. Поняття і параметри виробничої функції, її види. Сукупний, середній та граничний продукт.
2. Виробнича функція з одним змінним фактором, її графічне відображення.
3. Виробнича функція з двома змінними факторами.
4. Ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва.
5. Віддача від масштабу. Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу.
6. Ізокоста. Карта ізокост.
7. Рівновага виробника, способи її визначення.

Практичне заняття № 7

Тема 7. Витрати і доходи підприємства

Мета: розкрити зміст витрат у коротко- і довготривалому періодах, показати взаємозв'язок між середніми і граничними витратами, навчитись оцінювати кінцевий результат діяльності підприємства через показники доходу і прибутку.

Питання для обговорення:

1. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення.
2. Витрати у короткотривалому періоді, особливості їх динаміки.
3. Особливості формування витрат у довготривалому періоді.
4. Дохід і прибуток як кінцеві результати діяльності підприємства.

Практичне заняття № 8

Тема 8. Ринок досконалої конкуренції

Мета: виявити основні риси ринку досконалої конкуренції, показати за яких умов фірма максимізує прибуток, мінімізує збитки або банкрутує на ринку, вияснити як встановлюється довгострокова рівновага в конкурентній галузі.

Питання для обговорення:

1. Моделі ринку, їх порівняльна характеристика.. Ідеальні і реальні ринки.
2. Ознаки й умови досконалої конкуренції.
3. Господарська стратегія конкурентного виробника в короткостроковому періоді.
4. Рівновага фірми в довгостроковому періоді.

Практичне заняття № 9

Тема 9. Монопольний ринок

Мета: вияснити зміст монополії, види та умови, за яких вона може існувати, дослідити методи максимізації вигоди або мінімізації витрат у коротко- і довготривалому періодах, вивчити практику цінової дискримінації та розкрити її наслідки.

Питання для обговорення:

1. Ознаки монополії. Види монополій.
2. Крива попиту монополіста. Вибір цін і обсягу виробництва.
3. Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді.
4. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Практичне заняття № 10

Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції

Мета: розкрити особливості ринку монополістичної конкуренції, пояснити як визначають ціну і обсяг випуску продукції, що максимізує прибуток фірми, визначити основні методи нецінової конкуренції на даному ринку.

Питання для обговорення:

1. Ознаки монополістичної конкуренції.
2. Визначення оптимального обсягу продажу фірми та її цінова політика.
3. Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції.
4. Надлишкова виробнича потужність підприємств за умов монополістичної конкуренції.

Практичне заняття № 11

Тема 11. Олігополія

Мета: розкрити особливості ринку олігополії, пояснити як взаємодія фірм впливає на встановлення ціни і обсягу випуску олігополістів, визначити основні моделі рівноваги на даному ринку.

Питання для обговорення:

1. Олігополія, її суть та розповсюдження.
2. Теоретичні моделі олігополії. Дуополії за Курно, Бертраном.
3. Модель ламаної кривої попиту – як різновид олігополістичного ціноутворення.
4. Таємні змови. Мовчазна згода. Ціноутворення за принципом «витрати плюс...».
5. Ефективність олігополії.

Практичне заняття № 12

Тема 12. Ринок факторів виробництва

Мета: розкрити особливості попиту на ресурси, чинники, що впливають на попит на виробничий фактор, економічний зміст правила оптимальності використання ресурсів, дослідити ознаки ринку праці за різного ступеня конкуренції, розкрити зміст позичкового проценту та дисконтування капіталу, вивчити особливості ринку земельних ресурсів.

Питання для обговорення:

1. Класифікація ресурсів. Похідний характер попиту на фактори виробництва. Правило використання ресурсу.
2. Попит на ресурси в умовах досконалої і недосконалої конкуренції.
3. Праця як змінний фактор виробництва.
4. Характеристика досконалоконкурентного ринку праці. Формування галузевого та ринкового попиту на працю. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку: ефекти зміни доходу і заміщення.
5. Моносонічний та олігосонічний ринки, їх особливості.
6. Двостороння монополія на ринку праці.
7. Капітал як ресурс тривалого користування, форми капіталу.
8. Поняття позичкового проценту. Дисконтування капіталу.
9. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді.
10. Ринок землі.

Практичне заняття № 13

Тема 13: Ринки з асиметричною інформацією

Мета: Сприяння поглибленому засвоєнню теорії асиметричної інформації та оволодіння практичними методами згладжування асиметричності інформації на ринках товарів і послуг

Питання для обговорення:

1. Невизначеність якості і ринок «халтури».
2. Методи згладжування (вирівнювання) асиметричності інформації.
3. Проблема взаємовідносин «принципал–агент»
4. Асиметрична інформація на ринках праці: теорія ефективної заробітної плати.

Практичне заняття № 14

Тема 14. Загальна ринкова рівновага та економіка добробуту

Мета: звернути увагу на різницю між загальною і частковою рівновагою, розкрити ефективність обміну, розподілу і виробництва, сформулювати умови Парето-оптимального стану економіки.

Питання для обговорення:

1. Часткова та загальна рівновага. Взаємозалежність ринків.
2. Ефективність обміну і розподілу ресурсів у споживанні і обміні.
3. Ефективність у сфері виробництва.
4. Оптимізація структури економіки. Загальні умови ефективності конкурентної ринкової системи.

Практичне заняття № 15

Тема 15. Інституційні аспекти ринкового господарства

Мета: розкрити суть зовнішніх і внутрішніх ефектів, вивчити методи державного впливу на зменшення наслідків дії негативних зовнішніх ефектів.

Питання для обговорення:

1. Неспроможність ринку і необхідність втручання держави в економіку.
2. Проблеми регулювання виробництва та споживання суспільних благ.
3. Зовнішні ефекти. Теорема Коуза.
4. Шляхи регулювання зовнішніх ефектів.

6. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це діяльність, яку студенти виконують самостійно під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі. Самостійна робота

спрямована на більш глибоке вивчення студентами важливих питань навчальної програми курсу.

Виконання студентами самостійної роботи є одним із важливих етапів вивчення дисципліни «Мікроекономіка» і обов'язковим структурним елементом залікового кредиту з даного курсу.

Метою СРС є поглиблення та закріплення теоретичних знань за допомогою проведення самостійного дослідження поведінки споживачів та виробників на ринку, яке потребує вмілого використання відповідних мікроекономічних моделей.

У процесі виконання самостійної роботи студент повинен продемонструвати знання механізму ухвалення господарських рішень окремими економічними суб'єктами, вміти аналізувати моделі взаємодії споживачів і виробників, а також коректно формулювати висновки на основі отриманих результатів досліджень.

Структура самостійної роботи передбачає виконання студентами 3-х завдань:

1. Аналіз взаємодії попиту і пропозиції в умовах існування на ринку декількох продавців і покупців.

2. Побудова моделі поведінки споживача, що формує попит за певних переваг і наявного бюджету.

3. Вибір оптимальної комбінації виробничих ресурсів при заданих цінах на них і технології. Формування витрат на виробництво блага.

7. Тренінг з дисципліни

1. Вступна частина проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

2. Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою в колективі студентів, визначення правил проведення тренінгу. Можлива наявність інформаційно-цифрового матеріалу у вигляді таблиць, бланків документів.

3. Практична частина шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3-5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгу.

4. Підведення підсумків. Обговорюються результати виконаних завдань у групах, обмін думками, з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Теоретична частина. Запропонований тренінг охоплює ситуаційні завдання, що висвітлюють практичне використання аналізу безпечності ринку щодо стану конкуренції (рівень монополізації) та аналізу попиту і пропозиції на ринку товарів. Загальна мета аналізу – спрогнозувати можливий вплив на розвиток конкретного товарного ринку і надалі врахувати під час прийняття відповідних управлінських рішень.

Практична частина. Аналіз рівня монополізації ринку (ситуаційне завдання).

Дослідження ринку відбувається через вивчення та прогнозування кон'юнктури ринку, що формується певними факторами і виражається в конкретних показниках. Об'єктом уваги є вивчення кон'юнктури конкретного товарного ринку (збір, аналіз та оброблення інформації про стан товарного ринку, аналіз і виявлення особливостей та тенденцій його розвитку, прогнозування основних параметрів і розроблення можливих альтернатив для прийняття рішень).

При здійсненні аналізу на основі емпіричних реальних даних розраховується індекс Герфінделя-Гіршмана і готується аналітичний звіт.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Мікроекономіка» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- письмові контрольні роботи за змістовими модулями;
- розрахункові та розрахунково-графічні роботи;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів самостійної роботи;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- розрахункові роботи;
- екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Мікроекономіка» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4	Модуль 5
10%	10%	10%	10%	5 %	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (7 тем – від 5-и до 8-и оцінок) 2. Оцінка за Модульний контроль 1 виставляється на підставі виконання модульної роботи за темами 1-7 (тестування, теоретичні питання, задачі)		1. Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять (8 тем – від 6-и до 10-и оцінок) 2. Оцінка за Модульний контроль 2 виставляється на підставі виконання модульної роботи за темами 8- 15 (тестування, теоретичні питання, задачі)		Оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання завдань під час тренінгу.	Оцінювання завдань: 1. Аналіз взаємодії попиту і пропозиції 2. Побудова моделі поведінки споживача 3. Вибір оптимальної комбінації виробничих ресурсів	2питання = по 30 балів; 1 задача = 40 балів.

Шкала оцінювання

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90 – 100	відмінно	A (відмінно)
85 – 89	добре	B (дуже добре)
75 – 84		C (добре)
65 – 74	задовільно	D (задовільно)
60 – 64		E (достатньо)
35 – 59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю перескладання)
1 – 34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ зп	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант опорного конспекту лекцій	1-15
2.	Навчально-методичний комплекс з дисципліни	1-15
3.	Мультимедійний проектор Epson EB-505	1-15
4.	Прикладне програмне забезпечення загального призначення (засоби Microsoft Office)	1-15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Мартин О. М. Мікроекономіка: теорія, тести, задачі. Частина I: навчальний посібник. Львів: ЛДУ БЖД, 2021. 271 с. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/9186/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%20%D0%9E.%D0%9C.%20%D0%9C%D1%96%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%2C%20%D1%87.%201.pdf>

2. Макро- та мікроекономіка: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня / М. С. Бріль, О. М. Кліменко, А. В. Литвиненко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, доцента М. А. Мащенко. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 214 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/27811/1/2021-%D0%B7%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D0%B3.%20%D1%80%D0%B5%D0%B4.%20%D0%9C%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C%20%D0%90.pdf>
3. Мікроекономіка: підручник / За заг. ред. А.І. Ігнатюк. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 420 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/373901251_МІКРОЕКОНОМІКА
4. Мікроекономіка: підручник / уклад. В.М. Лич, П.М. Куліков, Б.Е. Головаш, В.В. Гончаров. Київ, 2019. 96 с.
5. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О. Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/8611/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
6. Мікроекономіка: навч. посіб. / Г.П. Пасемко, Л.Г. Бага, Г.Є. Бесєдіна та ін. Харків: ХНАУ, 2020. 118 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/16305/1/Мікроекономіка.pdf>
7. Палійчук Є.С. Мікроекономіка. Тестові завдання. Ужгородський національний університет. 2020. 30 с.
8. Browning, Edgar K., and Mark A. Zupan. Microeconomics: Theory and applications. John Wiley & Sons, 2020.
9. Cowell, Frank. Microeconomics: principles and analysis. Oxford University Press, 2020.
10. Mankiw N.G. Principles of Microeconomics 8th edition. Kindle Edition. 2020.
11. McConnel C.R., Brue S.L., Flynn S.M. Microeconomics: principles, problems and policies. 21-st edition. McGraw-Hill Education. NY. 2021.
12. Pindyck R. S., Rubinfeld D. L. Microeconomics. 9th ed. Pearson. 2020. 781 p.
13. Von Böventer E., Illing G. Einführung in die Mikroökonomie. Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2020.